This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL
© Copyright by Uniwersytet Warszawski Katedra Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej & individual articles to their Authors

doi: 10.32612/uw.2543618X.2022.pp.233-246

Przegląd Środkowo-Wschodni, 7, 2022
ISSN 2543-618X eISSN 2545-1324

Nr art. 20220711

Data przesłania: 05.03.2022
Data akceptacji: 30.03.2022

Anna Błachowicz-Wolny
Uniwersytet Warszawski
anblachwol@tlen.pl
ORCID: 0000-0002-3092-6280

Ewa Błachowicz
Uniwersytet Rzeszowski
egbwa@wp.pl
ORCID: 0000-0002-9246-5272

Polka walcząca w czerni – językowo-kulturowa analiza haseł protestu kobiet w 2020 roku w Polsce, Chorwacji i Serbii

Artykuł jest przeglądem i analizą haseł zapisanych na transparentach podczas protestów kobiet organizowanych jesienią 2020 r. w Polsce, Chorwacji i Serbii. Demonstracje zorganizowane przez stowarzyszenia kobiece pod ambasadami RP stanowiły wsparcie dla protestujących Polek. Klasyfikacja zebranego materiału pokazuje postawy i emocje nadawców oraz jest wyrazem aktualnych poglądów społeczeństwa w Polsce, Chorwacji i Serbii.

S ł o w a k l u c z o w e: protesty kobiet, perswazja, analiza językowa

22 października 2020 r. w Polsce zostały zaostrzone przepisy aborcyjne. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że rozporządzenie ustawy antyaborcyjnej z 1993 r., zezwalające na aborcję w przypadku ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, jest niezgodne z konstytucją[1]. Wyrazem sprzeciwu

[1] J. Kuraś, *Wyrok ws. aborcji opublikowany w Dzienniku Ustaw. Przepis o przerwaniu ciąży traci moc*, https://www.rp.pl/prawo-karne/art306221-wyrok-ws-aborcji-opublikowany-w-dzienniku-ustaw-przepis-o-przerwaniu-ciazy-traci-moc [dostęp: 08.10.2021].

wobec zaistniałej sytuacji była fala protestów w całym kraju. 28 października w Polsce odnotowano 410 protestów, w których uczestniczyło ponad 430 tysięcy osób[2]. Protesty, które odbyły się w tamtym czasie, uważa się za największe demonstracje w Polsce od 1989 r. i w ocenie niektórych komentatorów za najliczniejsze protesty uliczne w historii Polski[3].

W tym samym czasie na ulicach w Chorwacji i Serbii miały miejsce protesty wspierające działania Polek. Chorwatki protestowały w Zagrzebiu, Szybeniku i Zadarze; Serbki w Belgradzie. Zarówno w Zagrzebiu, jak i w Belgradzie manifestacje odbywały się przed siedzibami polskich ambasad.

W mediach i debacie publicznej protesty z lat 2016–2018 określane były mianem „Czarnych Protestów". Początkowo nazwa dotyczyła konkretnej akcji online, zainicjowanej przez Gochę Adamczyk z Partii „Razem". Akcja polegała na umieszczaniu w sieci zdjęć w czarnych ubraniach z napisem #CzarnyProtest. Dzięki mediom społecznościowym nazwa ta stała się na tyle popularna, że przylgnęła do kolejnych manifestacji. Największe ogólnopolskie protesty zyskały miano Czarnego Poniedziałku (3.10.2016), Czarnego Wtorku (3.10.2017) i Czarnego Piątku (23.03.2018)[4].

Istota czarnych protestów nie sprowadzała się jedynie do walki przeciwko zaostrzeniu ustawy aborcyjnej czy walki o liberalizację przepisów, ponieważ kontekst społeczny tych manifestacji był szerszy. Kobiety domagały się przede wszystkim pełni praw reprodukcyjnych

[2] W. Karpieszuk, *Komendant główny policji: Na ulice wyszło 430 tys. osób w 410 protestach*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26456443,komendant-glowny-policji-na-ulice-wyszlo-430-tys-osob-w-410.html [dostęp: 10.10.2021].

[3] M. Chołodowski, *Strajk Kobiet. Czas wykorzystać tę siłę*, https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,26620308,strajk-kobiet-czas-wykorzystac-te-sile.html [dostęp: 11.10.2021].

[4] *Bunt kobiet. Czarne Protesty i Strajki Kobiet*, red. E. Korolczuk, B. Kowalska, J. Ramme, C. Snochowska-Gonzales, Gdańsk: Europejskie Centrum Solidarności 2019, s. 31, https://www.ecs.gda.pl/library/File/nauka/e-booki/raport/ECS_raport_buntkobiet.pdf [dostęp: 11.11.2021].

w Polsce, sprzeciwiały się patriarchalnemu porządkowi społecznemu. Żądały m.in. rzetelnej edukacji seksualnej, dostępu do bezpłatnej antykoncepcji, badań prenatalnych najnowszej generacji, wdrożenia i stosowania Konwencji Antyprzemocowej, ochrony ofiar i izolacji sprawców, poprawy sytuacji ekonomicznej kobiet, skutecznego ściągania alimentów przez państwo i karania dłużników alimentacyjnych[5]. Kobiety dodatkowo domagały się wolnych sądów, wolnych mediów, postulowały zwiększenie praw osób LGBTQIA+, osób z niepełnosprawnościami. Podczas czarnych protestów wielokrotnie manifestowana była obecność Polski w strukturach unijnych.

Hasła zapisane na transparentach przedstawianych podczas protestu kobiet stanowiły główną formę wyrażania poglądów w przestrzeni publicznej i były jedyną drogą komunikacji obywateli z aparatem władzy.

Zgodnie z definicją słownikową hasło to „myśl przewodnia, idea, dewiza; zdanie"[6]. Hasło jest swoistego rodzaju komunikatem, który w lapidarnej formie przedstawia określone treści, wywołuje emocje, prowokuje do dyskusji. Hasła demonstrowane podczas ulicznych manifestacji mają wyjątkową moc perswazyjną. Są celne, oryginalne, zwięzłe, wyraziste i łatwe do zapamiętania, ukazują różnorodne zjawiska językowe.

Zgromadzony materiał pogrupowałyśmy wedle kryteriów semantycznych. Wśród zebranych haseł pojawiają się m.in.:

– hasła odnoszące się do wartości demokratycznych, praw kobiet;

– hasła odwołujące się do historii, literatury i kultury popularnej;

– hasła odwołujące się do instytucji Kościoła;

– hasła odwołujące się bezpośrednio do polityków, dyskredytujące ich postawy, nieudolność działań;

hasła zawierające treści wulgarne;

hasła oparte na strukturze rymu.

Pierwszą kategorię stanowią **hasła odnoszące się do wartości demokratycznych, praw kobiet**. Treści odwołują się do istotnych

[5] http://strajkkobiet.eu/postulaty/ [dostęp: 10.10.2021].

[6] *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa: PWN 1978, t. I, s. 728.

wartości, wspólnych dla całego społeczeństwa. Słowa kluczowe, które dominują w przekazie, to: „prawo", wolność", „życie", „wybór": *Prawo ma nas chronić, a nie gnębić*; *Zaletą WOLNEGO wyboru jest to, że możesz z niego NIE skorzystać*; *Wy odbieracie nam prawa, my odbierzemy wam władzę!*; *Nie oddamy naszych praw*; *Pogrzebali mi prawa*; *Murem za prawami człowieka*; *Prawo ma chronić, nie zabijać, nie straszyć*; *Też jesteśmy narodem*; *Wybór, nie zakaz*; *Za taką wolność umierali nasi przodkowie na wszystkich frontach II wojny światowej?*; *Z kobietami nie wygrasz*; *Nic o nas, bez nas*; *Bycie kobietą w Polsce zagraża Twojemu życiu i zdrowiu*; *Myślę, czuję, decyduję*; *Moje ciało, mój wybór*; *Moje ciało, moje prawo*; *Nie jestem inkubatorem*; *MOJA MACICA NIE twoje SUMIENIE*; *Chcę być w ciąży, nie w strachu*; *Nie będę waszą męczennicą*; *Sprzedaliście prawa kobiet za 500+*; *Matka Polka ma już dość!*; *Podmiot nie zgadza się z orzeczeniem*; *Polsko, boję się ciebie*; *Polska piekłem kobiet*; *Polska zabija.*

Kolejną kategorią są **hasła odwołujące się do historii, literatury i kultury popularnej.** Zebrany materiał nawiązuje do powszechnie znanych odniesień i cytatów, zaczerpniętych z literatury pięknej, utworów muzycznych, filmu. Pojawiają się aluzje, twórcze trawestacje utworów klasycznych. Przekaz ma być czytelny, łatwy do rozszyfrowania. Część tych haseł stanowi parafrazę znanych, utrwalonych w świadomości odbiorcy tekstów kultury: *Jarku, daj ać ja pobruszę, a ty wyp***!*; *Jeszcze Polka nie zginęła*; *Jeszczem w Lubiczu nie był, jedno tu ptakiem śpieszyłem, aby wypierdolić Waszmościów!*; *Nie porzucaj nadzieje jakoć się kolwiek dzieje*; *Słowacki Julek, broni wszystkich córek*; *Annuszka już rozlała olej*; *Piekło kobiet*; *Polka walcząca*.

Niektóre hasła w tej kategorii nawiązują do tekstów popularnych polskich i zagranicznych utworów muzycznych, np.: *Czekam na wiatr co rozgoni, kaczora i innych gamoni*; *Polka walcząca, wolności oddać nie umie*; *Jeszcze będzie przepięknie, jeszcze będzie normalnie*; *Jarek się boi, że Reni Jusis go znajdzie*; *Jesteście gorsi od polskiego reggae Jarek, ty masz nas za głupie dzikuski*; *Girls just wanna have fundamental human rights*; *No woman, no kraj*, lub stanowią prześmiewczą pa-

rafrazę kultowych cytatów, jak *Niech moc będzie z nami*; *Jarek, co ty wiesz o przewijaniu?*; *A po maturze chodziliśmy na strajk kobiet.*

Hasło *Polka walcząca*, które zakwalifikowałyśmy do powyższej kategorii, często występujące razem z symbolem Polski Walczącej; miało stanowić wyraz buntu kobiet wobec decyzji władzy. Znak Polski Walczącej używany przez Polaków w czasie drugiej wojny światowej, służył do wyrażania sprzeciwu i manifestowania niezłomności i nadziei na odzyskanie wolności. Znak ten podlega szczególnej ochronie wynikającej z ustawy z 10 czerwca 2014 r., a jego publiczne znieważanie podlega karze[7]. Argument ten był często wykorzystywany przez przeciwników manifestacji w celu zdyskredytowania działań protestujących i podkreślenia nadużycia wynikającego z posługiwania się tym symbolem podczas demonstracji.

Hasła odwołujące się do instytucji Kościoła to w głównej mierze postulaty, które wskazywały na konieczność rozdziału Kościoła od państwa. Protestujący domagali się nieingerowania Kościoła katolickiego w prawa reprodukcyjne kobiet. Oto przykłady: *My kobiety jesteśmy starsze niż wszystkie religie świata*; *Kościele, zrobiłeś w Polsce piekło*; *Krew kobiet na rękach Kościoła*; *Mniej księży, więcej księżniczek*; *Gdyby ministranci zachodzili w ciążę to aborcja byłaby sakramentem*; *Chcemy zdrowia, nie zdrowasiek*; *Chcę leczenia, nie rozgrzeszenia*; *Biskup to nie lekarz*; *Moja wolność, to żaden Twój grzech*; *Zajmijcie się Ciałem Chrystusa*; *Bóg z nami, PiS z wami*; *Niech wam ePiSkopat dzieci rodzi*; *NIEwola Boża.*

Kolejną kategorię stanowią **hasła odwołujące się bezpośrednio do polityków, dyskredytujące ich postawy, nieudolność działań**. Większość z nich wymierzona jest bezpośrednio w przedstawicieli aparatu władzy, głównie prezydenta Andrzeja Dudę oraz prezesa PiS, wicepremiera Jarosława Kaczyńskiego. Hasła te symbolizują ogólną niechęć

[7] P. Kowalewicz, *Polski Walczącej – historyczny symbol czy znak towarowy?*, https://www.legalnakultura.pl/pl/czytelnia-kulturalna/wspolne-sprawy/news/3502,znak-polski-walczacej-historyczny-symbol-czy-znak-towarowy-1 [dostęp: 10.10.2021].

wobec decyzji rządzących, są personalnym atakiem skierowanym do najważniejszych osób w państwie. Przykładami będą: *Kobieta myśląca, zagrożeniem dla rządu*; *Nie będziemy umierać za wasze chore wizje*; *Do strażników katolickiej moralności: do nieba nie idzie się po trupach*; *Stop fanatykom, nie tylko islamskim*; *Jestem Polką i Europejką, ta władza faszystowska nie zabierze mi tego*; *Macie krew na rękach*; *Gdzie Jarek nie może, tam zabroni kobietom*; *Jarek, posegreguj śmieci nie Polaków*; *Płaczę przez Jarka, a nawet nie randkowaliśmy*; *Kaczyński, jesteś memem stanu*; *Jarek, Twój kot woli Tuska*; *Kaczor pod sąd*; *Jarek, zmień terapeutę*; *Duda, jesteś wstydem narodu*; *Duda myśli, że in vitro to pizzeria*; *Nie macie tylu Sasinów, żeby nam za to zapłacić*.

Analizując hasła na transparentach podczas protestu kobiet, nie sposób pominąć tych wulgarnych, naruszających kulturowe tabu. Poprzez użycie wyrażenia wulgarnego nadawca łamie obowiązującą w danej zbiorowości konwencję kulturową[8]. W przypadku haseł z protestu kobiet są to działania świadome, mające na celu zaakcentowanie sprzeciwu wobec zaistniałej sytuacji. Część z nich ma strukturę i formę rymowaną, jest skierowana bezpośrednio do konkretnych polityków i działaczy społecznych. Hasła te zostały zakwalifikowane do powyższej kategorii ze względu na wulgarność przekazu. Zapis graficzny haseł został zachowany zgodnie z treścią prezentowaną na transparentach.

Przykładami **haseł zawierających treści wulgarne** są m.in.: *Wypierdalać!*; *Jebać PiS*; *Trzeba było nas nie wkurwiać!*; *Nie jesteśmy w czerwonej strefie! Jesteśmy w czarnej dupie!*; *Wkurwiliście nas tak, że aż wyszłyśmy z kuchni!*; *Na górze róże na dole Curie z Noblem, wkurwiliście baby to macie problem*; *Pocałujcie nas w dupę, mamy wkurw w chałupie*; *Strach się ruchać*; *Jarek nawet jak bije się z myślami to dostaje wpie***l*; *Jarka plan na sobotę, wypierdala razem z kotem*; *W 1962 ukradłeś Księżyc, masz gdzie w*********ć*; *Kot może zostać, reszta wypier*****; *Będziecie wyp*******ć z raju na bosaka*; *Na górze*

[8] M. Grochowski, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa: WN PWN 1995, s. 15.

róże na dole akacje jebać PiS i konfederacje; *Jakiś hałas słychać z dala, to PiS z Polski wypierdala!*

Liczne przykłady **haseł opartych na strukturze rymu** stanowią następną kategorię. Treści ujęte w formie rymowanej łatwiej zapadają w pamięć, są częściej powielane, bardziej atrakcyjne w przekazie. Przykłady: *Przepraszamy za utrudnienia, mamy rząd do obalenia*; *Wolność wyboru zamiast terroru*; *Macierzyństwo z wyboru NIE Z HORRORU*; *PAŃSTWU dziękuję, SAMA zdecyduję*; *Chcę leczenia, nie rozgrzeszenia*; *Dalej Polki do roboty, umierając, rodźcie sieroty!*; *Słowo na niedzielę: nie decydujesz o moim ciele*; *Chcemy dzieci z wyboru, a nie z gwałtu i terroru*; *Moje ciało, moja sprawa, rząd do niego nie ma prawa!*; *Moja mama myśli sama*; *W sprawie rodzenia nie macie nic do powiedzenia*; *Ile jeszcze litrów czerwieni aż coś się zmieni?*; *Nawet dziecko o tym wie, wkurzysz mamę będzie źle!*; *My jesteśmy czarownice i to są nasze macice*; *Sprzątnij kuwetę, zostaw kobietę*; *Precz z kaczorem dyktatorem*; *To nie Majami, to jazda z dziadami*; *Kinga doradź tacie, żeby nam nie zaglądał w gacie*; *Prezesie „niestety" po ten rząd idą kobiety*; *Mordercom wolnej woli, karma przypierdoli.*

Hasła prezentowane na transparentach cechuje różny stopnień perswazyjności. Często stosowanym zabiegiem jest gra słów, która trafnie obrazuje intencje nadawców, sprawia, że przekaz staje się wyrazistszy, ma większą moc przyciągania. Twórcy haseł w sposób kreatywny porządkują zastaną rzeczywistość, nadając jej głębszy sens. Teksty skierowane do masowego odbiorcy służyły głównie celom agitacyjnym. Nie wszystkie hasła można było zakwalifikować do określonych kategorii, które przyjęłyśmy do zobrazowania różnorodnych treści. Wśród haseł znalazły się i takie, które stanowiły kompilację wielu odniesień i skojarzeń. Część przykładów zakwalifikowałyśmy do struktur rymowanych, część znalazła swoje miejsce w kategorii odwołującej się do treści wulgarnych, a jeszcze inne stanowią kontaminację obu tych form. Skrótowość, lapidarność przedstawionych haseł nawiązuje do wirtualnych memów. Teksty zapisane na transparentach stanowią swoistą hybrydowość wirtualnej formy obrazowania i rzeczywistego przekazu.

31 października 2020 r. solidarność z kobietami w Polsce przed Ambasadą RP w Zagrzebiu wyraziła grupa aktywistek – w Szybeniku działaczek stowarzyszenia Nepokorne (Niepokorne), a w Zadarze działaczek stowarzyszenia Čipka (Koronka)[9].

W 2016 r. Chorwatki w podobny sposób wsparły działania Polek. 3 października 2016 r., po odrzuceniu przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy liberalizującej prawo aborcyjne, mieszkanki i mieszkańcy Zagrzebia tłumnie wyszli na ulice, jednocząc się z Polkami. Strajk popierający postulaty kobiet w Polsce miał wówczas dodatkowo silny wydźwięk, ponieważ był organizowany na jednej z głównych ulic Zagrzebia – Varšavskoj ulici. Jedną z organizatorek protestu była Polka – Karolina Więckiewicz – prawniczka działająca w Federacji na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, aktywistka związana z Chorwacją, która na łamach chorwackiego Tportalu powiedziała:

> Zorganizowaliśmy ten protest w obronie prawa do wyboru. Wiem też, że sytuacja w Chorwacji nie jest dobra, byłam tu na proteście w maju, chciałam pokazać, że Polki solidaryzują się z Chorwatkami. Teraz Chorwatki wspierają Polki. Łzy napływają mi do oczu. Nie mogę uwierzyć, że tak wielu ludzi przyszło nas wesprzeć[10].

Karolina Więckiewicz odwołała się do protestu Chorwatek, który miał miejsce 21 maja 2016 r.[11] i był organizowany przez stowarzyszenie Ženska mreža Hrvatske (Chorwacka Sieć Kobiet) w ramach inicjatywy *Obrani pravo na izbor* (Broń prawa do wyboru). Ówczesne demonstracje stanowiły kontrmanifestację dla marszu chorwackiego ruchu pro-life. Protestujący odwoływali się wtedy do hasła: *Za život, obitelj i Hrvatsku* (Za życie, rodzinę i Chorwację).

---

[9] *Podrška Poljakinjama iz Zagreba, Šibenika i Zadra*, https://www.libela.org/vijesti/10791-foto-podrska-poljakinjama-iz-zagreba-sibenika-i-zadra/ [dostęp: 11.10.2021]. (Wszystkie przytaczane cytaty i hasła z języka chorwackiego zostały przetłumaczone przez autorki).

[10] https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zagrepcanke-solidarno-podrzale-poljakinje-20161003 [dostęp:11.10.2021].

[11] Ibidem.

W październiku 2020 r. aktywistki ze stowarzyszenia Ženska mreža Hrvatske na swoich profilach w serwisach społecznościowych oraz na stronie *Platforma za reproduktivnu pravdu*[12] wydały następujące oświadczenie:

> Na znak solidarności z kobietami w Polsce wyrażamy poparcie dla naszych polskich sióstr, które od dziesięciu dni protestują przeciwko orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego, znajdującego się pod kontrolą rządzącej ultraprawicowej partii Prawo i Sprawiedliwość. Decyzja ogranicza podstawowe prawo człowieka, w kraju w którym już w tej chwili obowiązuje jedno z najbardziej restrykcyjnych przepisów dotyczących aborcji w Europie. Tym razem chcą zmusić kobiety do zajścia w ciążę nawet wtedy, gdy jest pewne, że dziecko urodzi się z ciężkimi nieuleczalnymi wadami rozwojowymi lub umrze zaraz po urodzeniu. Ta haniebna i sadystyczna decyzja jest kulminacją mizoginistycznej polityki partii rządzącej i jej klerofaszystowskich współpracowników. Trybunał Konstytucyjny, wydający takie orzeczenie w środku pandemii, pokazuje swoją nienawiść wobec kobiet. Fakt, że w Chorwacji mamy pozornie liberalne prawo pochodzące jeszcze z byłego systemu i że nasz Trybunał Konstytucyjny wydał pozornie pozytywną decyzję dotyczącą aborcji, nie oznacza, że sytuacja nie ulegnie zmianie i nie będą nam narzucane dalsze ograniczenia. Wiemy, że sadystom nigdy nie będzie dość – i dlatego dzisiaj razem z Polkami i wszystkimi kobietami wysyłamy wiadomość do rządzących i wszystkich instytucjonalnych oprawców kobiet: MAMY DOŚĆ! W tej wojnie jesteśmy solidarne i nie poddamy się![13]

Hasła widniejące na transparentach Chorwatek to: *Poljakinje, kćeri novog feminizma* (Polki, córki nowego feminizmu); *Legalan i dostupan pobaćaj* (Legalna i dostępna aborcja); *Opći ženski štrajk - solidarnost s Poljskom*; (Ogólnopolski Strajk Kobiet – Solidarność z Polską); *Danas Poljska, sutra Hrvatska* (Dzisiaj Polska, jutro Chorwacja); *DOSTA JE! MRŠ OD ŽENA!* (Mamy dość, Wara od kobiet!); *Solidarne s Poljakinjama*

[12] https://www.facebook.com/platformazrp/posts/189192226010781/ [dostęp: 11.10.2021].

[13] *Obrani pravo na izbor*, https://ms-my.facebook.com/obranipravo/posts/2131920443607340 [dostęp: 10.10.2021].

(Solidarne z Polkami); *Ilegalan abortus, legalna smrt za žene* (Nielegalna aborcja, legalna śmierć kobiet); *Ni vlada, ni crkva, samo ja* (Ani rząd, ani kościół, tylko ja); *Samo da ostanem živa* (Obym tylko przeżyła).

Część haseł zaobserwowanych na transparentach kobiet protestujących w Zagrzebiu, Szybeniku i Zadarze, to tłumaczenia najbardziej nośnych treści z demonstracji w Polsce. Przykłady: *Mislim, osjećam, odlučujem* (Myślę,czuję, decyduję); *U ime majke, kćerke i voljene sestre – Mrš od žena!* (W imię matki córki i umiłowanej siostry – Wara od kobiet!); *Ovo je rat* (To jest wojna).

Kobiety organizujące protest w Zagrzebiu przed wejściem do polskiej ambasady umieściły plakaty o następującej treści: *DOSTA JE NASILJA NAD ŽENAMA* (Dosyć przemocy nad kobietami); *Strajk kobiet*; *Girls just want to have FUNdamental rights!*; *Tvoje tijelo, tvoj izbor* (Twoje ciało, twój wybór).

W Zadarze protestujące Chorwatki przygotowały transparenty, na których zapisały antyaborcyjne cytaty, zebrane z chorwackiej prasy i telewizji. Każdy cytat opatrzony został źródłem, z którego pochodzi, informacją o autorze oraz datą, kiedy dana treść została zarejestrowana:

> 1. Ajmo se mi najprije dogovoriti da je pobaćaj u 99,9 posto slučajeva neopravdan. (Na początku umówmy się, że aborcja w 99,9 procentach jest nieuzasadniona). Nino Raspudić – parlamentarzysta w chorwackim Saborze. N1, 24.07.2020.
> 2. Žena nije samo jedno tijelo. Žena se rađa s organom koji ima jednu funkciju, a to je da ako ikada u životu ostane trudna nosi djete. (Kobieta to nie tylko jedno ciało. Kobieta rodzi się z organem, który ma jedną funkcję, umożliwia kobiecie zajście w ciążę i urodzenie dziecka). Željka Markić – dziennikarka i aktywistka ruchu pro-life. RTL DANAS, 20.06.2020.
> 3. Ako žena zatrudni nakon silovanja onda se mora dogovoriti s obitelji što će učiniti. (Jeżeli kobieta zajdzie w ciążę w wyniku gwałtu, musi ustalić z rodziną, co powinna w takiej sytuacji dalej zrobić). Miroslav Škoro – parlamentarzysta i kandydat na prezydenta Chorwacji w 2019 r. „Večernji list" 17.06.2020[14].

[14] *Zadarske „Čipke" solidarne sa ženama u Poljskoj*, https://ezadar.net.hr/dogadaji/3917024/zadarske-cipke-solidarne-sa-zenama-u-poljskoj/ [dostęp: 09.10.2021].

Powyższe cytaty ukazują patriarchalne społeczeństwo chorwackie, w którym czołowi politycy, w przeważającej części mężczyźni, prezentują swoje poglądy na temat całkowitego zakazu aborcji. Przywołane cytaty stanowią swoistą manifestację i bunt w stosunku do władzy, która ogranicza prawa kobiet, kontroluje decyzje związane z nimi bez ich zgody. Słowa wypowiadane przez najważniejszych polityków w Chorwacji są zbieżne z wypowiedziami polskich polityków partii rządzącej, kierowanymi do Polek jesienią 2020 r. Chorwatki, solidaryzując się z postulatami Polek, podkreślały podobieństwo problemów, z jakimi muszą zmagać się na co dzień. Protest Polek wsparły również Serbki, działaczki organizacji pozarządowej Žene u crnom (Kobiety w czerni) i Autonomni ženski centar (Autonomiczne Centrum Kobiet). *Solidarność z polskimi feministkami, Stop zakazowi aborcji w Polsce, Piekło kobiet, Rewolucja to kobieta, To jest wojna z kobietami, Kobiety nie są inkubatorami* to tylko niektóre z haseł na transparentach osób biorących udział w pokojowym proteście przed Ambasadą RP w Belgradzie 28 października 2020 r.

W rozmowie z Radiem Wolna Europa (RFE) prezeska organizacji Žene u crnom Staša Zajović powiedziała:

> Jesteśmy w stałym kontakcie z naszymi przyjaciółkami i aktywistkami z Polski, które są kompletnie wstrząśnięte i zszokowane sposobem, w jaki fundamentalistyczny terror kościoła katolickiego, wraz z organizacjami ultraprawicowymi nie tylko neguje podstawowe prawa kobiet, ale wyraża też pogardę dla milionów Polaków, którzy nie zgadzają się na zakaz aborcji[15].

Wśród zgromadzonych przed polską ambasadą była również Tanja Ignjatović, aktywistka z organizacji Autonomni ženski centar, która uważa, że ograniczanie praw kobiet do wolnego wyboru w kraju europejskim jest niedopuszczalne.

---

[15] *Protest „Žena u crnom" ispred ambasade Poljske u Beogradu zbog zabrane abortusa* https://www.slobodnaevropa.org/a/30917262.html [dostęp: 09.10.2021].

> Żadne państwo nie może stawiać prawa kościelnego nad prawem cywilnym i międzynarodowym. Polska jest skrajnym przykładem takiego działania. Takie przepisy nie tylko szkodzą prawom kobiet, ale także ich zdrowiu. W Serbii również istnieje ryzyko naruszania już zdobytych praw reprodukcyjnych[16].

Miloš Urošević, działacz organizacji Žene u crnom, podkreślił, że kobiety muszą mieć prawo wyboru: „Myślę, że jako mężczyzna mam obowiązek bronić praw kobiet, zwłaszcza wtedy, gdy stoją przed trudną decyzją urodzenia dziecka poczętego w wyniku gwałtu”[17].

Protesty organizowane zarówno w Chorwacji, jak i w Serbii, oprócz oczywistego poparcia dla Polek, miały też na celu podkreślenie gotowości Chorwatek i Serbek do walki także o swoje prawa, które w związku z niepewną międzynarodową sytuacją polityczną mogą ulec zmianie. Ten gest solidarności kobiet, Słowianek przyczynił się do mobilizacji społeczeństw, które sprzeciwiają się zaistniałej sytuacji.

Treści haseł prezentowanych podczas manifestacji w Polsce, Chorwacji i Serbii cechował różny stopień wyrazu i perswazji. Analiza zebranego materiału pozwala dostrzec, w jaki sposób manifestujący domagają się swoich praw, ukazuje kreatywność i sprawność językową twórców haseł, wskazuje także na istotną zależność między zjawiskami językowymi a aktualnymi wydarzeniami społeczno-politycznymi.

Bibliografia

Bunt kobiet. Czarne Protesty i Strajki Kobiet, red. E. Korolczuk, B. Kowalska, J. Ramme, C. Snochowska-Gonzales, Europejskie Centrum Solidarności, 2019, https://www.ecs.gda.pl/library/File/nauka/e-booki/raport/ECS_raport_buntkobiet.pdf [dostęp: 11.11.2021].

Chołodowski M., *Strajk Kobiet. Czas wykorzystać tę siłę*, https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,26620308,strajk-kobiet-czas-wykorzystac-te-sile.html [dostęp: 11.10.2021].

[16] M. Stevanović, *Protest ženskih organizacija ispred Ambasade Poljske u Beogradu* https://www.danas.rs/drustvo/protest-u-beogradu-zbog-skoro-potpune-zabraneabortusa-u-poljskoj/ [dostęp: 14.10.2021].

[17] Ibidem.

Fiedlerowa A., *Wulgaryzmu wpływ na urodę języka*, https://docplayer.pl/5789208-Wulgaryzmu-wplyw-na-urode-jezyka.html [dostęp: 10.10.2021].

Grochowski M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa: WN PWN 1995.

Karpieszuk W., *Komendant główny policji: Na ulice wyszło 430 tys. osób w 410 protestach*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26456443,komendant-glowny-policji-na-ulice-wyszlo-430-tys-osob-w-410.html [dostęp: 10.10.2021].

Kowalewicz P., *Polski Walczącej - historyczny symbol czy znak towarowy?*, https://www.legalnakultura.pl/pl/czytelnia-kulturalna/wspolne-sprawy/news/3502,znak-polski-walczacej-historyczny-symbol-czy-znak-towarowy-1 [dostęp: 10.10.2021].

Kuraś J., *Wyrok ws. aborcji opublikowany w Dzienniku Ustaw. Przepis o przerwaniu ciąży traci moc,*https://www.rp.pl/prawo-karne/art306221-wyrok-ws-aborcji-opublikowany-w-dzienniku-ustaw-przepis-o-przerwaniu-ciazy-traci-moc [dostęp: 08.10.2021].

Obrani prawo na izbor, http://www.zenska-mreza.hr/2016/05/22/obrani-pravo-na-izbor/ [dostęp: 11.10.2021].

Obrani pravo na izbor, strona facebookhttps://ms-my.facebook.com/obranipravo/posts/2131920443607340 [dostęp 10.10.2021].

Podrška Poljakinjama iz Zagreba, Šibenika i Zadra, https://www.libela.org/vijesti/10791-foto-podrska-poljakinjama-iz-zagreba-sibenika-i-zadra/ [dostęp: 11.10.2021].

Protest ‚Žena u crnom' ispred ambasade Poljske u Beogradu zbog zabrane abortusa https://www.slobodnaevropa.org/a/30917262.html [dostęp: 09.10.2021].

Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, t. I, Warszawa: PWN 1978.

Stevanović M., *Protest ženskih organizacija ispred Ambasade Poljske u Beogradu* https://www.danas.rs/drustvo/protest-u-beogradu-zbog-skoro-potpune-zabrane-abortusa-u-poljskoj/ [dostęp 14.10.2021].

Sutowski M., *Październikowa rewolucja godności*, https://krytykapolityczna.pl/kraj/michal-sutowski-pazdziernikowa-rewolucja-godnosci/ [dostęp: 10.10.2021].

Zadarske „Čipke" solidarne sa ženama u Poljskoj, https://ezadar.net.hr/dogadaji/3917024/zadarske-cipke-solidarne-sa-zenama-u-poljskoj/ [dostęp: 09.10.2021].

Zagrepčanke solidarno podržale Poljakinje, https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zagrepcanke-solidarno-podrzale-poljakinje-20161003 [dostęp: 11.10.2021].

http://strajkkobiet.eu/postulaty/ [dostęp: 10.10.2021].

https://www.facebook.com/platformazrp/posts/189192226010781/ [dostęp: 11.10.2021].

A Polish woman fighting in black – a linguistic and cultural analysis of the slogans of women's protests in 2020 in Poland, Croatia and Serbia

The article is a review and analysis of the slogans written on the banners during the women's protests in autumn 2020 in Poland, Croatia and Serbia. Demonstrations organized by women's associations in front of the Embassies of the Republic of Poland provided support to the protesting Polish women. The classification of the collected material shows the attitudes and emotions of its senders and is a record of the current views of the society in Poland, Croatia and Serbia.

K e y w o r d s : women's protests, persuasion, linguistic analysis